

kumentáció ihletét is meghozza a nézőkben. Ilyen szempontból rendkívüli színházpedagógiai lehetőség is rejtőzik *Az igazság gyertyái*ban: a fiatal közönség szemeit felejthetetlen módon nyithatja fel arra, hogyan lesz színház a valóságból.

7.

Hogy gördülékeny, kedves és szívmengető előadás, színpadi nyelvben következetes, a színészeknek tartalmas színpadi időt biztosító és vastapsot hozó produkció *Az igazság gyertyái*, ez nem kétséges. Hogy mennyire éles, korszerű és formabontó, ez már más kérdés. A közelünkben zajló háború tudatában, ismeretében lélektanilag talán szükségünk van itt és most erre a típusú játékra ahhoz, hogy befogadható legyen bármiféle genocídium-történet. Még akkor is, ha pont egy olyan közösséget emel be a köztudatba, ami már nincs. Kell egy csepp önáltatás, tagadás, időutazás, hogy elhiggyük, tart még a történet, van még mese, és zajlik a párbeszéd.

Dögei Mátyás

EGYSZERŰEN EGYSZERŰ

Anatevka, Torockó, Bözödújfalú. Mi a közös ebben a három helységben? Hogy mindegyik zsidó lakosságáról készült már színpadi adaptáció. Klezmer zenével, bájosan egyszerű, kedves, tisztességes és kevésbé tisztességes, szerethető falusi emberekkel, akik rendszerint készülődnek a sábatra, konfliktusba kerülnek egy másik népcsoporttal, más vallású emberekkel. Keresik saját identitásukat, többnyire egy fából tákoltt díszletben. Hogy mit jelent zsidónak lenni. Székely Csaba egy olyan rendkívül izgalmas múltú falu történelmi drámáját írja meg, melynek sajnos jelene már nincsen. Legalábbis a térképen. Bözödújfalú édes-bús legendája, *Az igazság gyertyái* Sebestyén Aba rendezésében került színpadra a Marosvásárhelyi Nemzeti Színházban.

A szombatosok, vagy más néven zsidózók egy olyan székely népcsoport, akik a keresztény hitről áttértek a zsidó vallásra. Jópáran közülük Bözöd-újfaluban telepedtek le, ők *az igazság gyertyái*. Egy ilyen család történetét ismerhetjük meg. Mózes (Henn János), a tévelygő férj többször is elhagyja a családját, bohókás, abszurd alak, amolyan rejtői figura, ezért alig tudunk rá haragudni. Márta (B. Fülöp Erzsébet) az anya, aki próbálja összefogni a családot. Számára a legfontosabb a zsidó identitás, talán neki a legnehezebb feladni azt. Sámuel (Varga Balázs), a fiuk, aki szerelmes, persze nem abba, akibe kéne. Amikor apja elhagyja őket, megörökli szerencsejáték-függőségét, elkártyázza a nadrágját, és az alkoholban keresi a megoldást az összeomló életükre. Sára (Kiss Bora), a lány egy sérült, amolyan falubolondja figura. „Magában diskurál”, mondják róla többször is, miközben kifelé, hozzánk, nézőkhöz beszél, összefoglalja a történeteket, vagy saját gondolatairól mesél. A politikai korrektség korában különösen nehéz feladat egy ilyen szerepet eljátszani úgy, hogy ne hagyjon rossz szájízt az emberekben, ne feszítsen túl bizonyos etikai kérdéseket. Kiss Bora feltűnő érzékenységgel egy pillanatra sem teszi parodisztikussá karakterét. Érzékenyen fogja meg, kiszolgáltatottságát, esetlenségét emeli ki a figurának. Ő az egyetlen, aki észreveszi, hogy ott ülünk, így bizonyos szempontból fölé kerül a többieknek, többet tud. Amennyivel kilóg saját világából, annyira lóg bele a mienkbe.

A történet a második világháború alatt játszódik. Érkezik a faluba egy miniszteri biztos, aki a lakók származása felől érdeklődik. Ha a szombatosok megkeresztelkednek és visszatérnek valamelyik keresztény felekezethez, akkor megmenekülnek, nem fognak többé zsidónak számítani. Az előadás során azt figyelhetjük meg, hogy mennyit ér a zsidó identitás a szombatosoknak, hol van az a pont, ahol már mindenki feladni kényszerül az elveit. Hogyan befolyásolja a közhangulatot néhány állami rendelet, hogyan működik a propaganda, milyen hatással van az egyszerű emberekre. Székely Csaba a szövegével nem akar nagy igazságokat kimondani, nem válik szentimentálissá, inkább apró részleteket fest meg, melyek összeállnak egy tiszta történetté. A rá jellemző humorról, nyelvi játékokkal dolgozik, melyet a nagyközönség többnyire hangos nevetéssel értékeli.

Sebestyén Aba rendezése engedi érvényesülni a szöveget, a jeleneteket ő sem szándékozott túlgondolni, azokat a maguk egyszerűségükben teszi a színpadra, így a történet a közönség minden rétegéhez eljuthat. Helyenként már-már hiányérzetem van, a történetmesélésen, a szereplők szövegmondásán, apróbb játékaik túl nyitott lennék más impulzusokra is. Többször is előfordul, hogy szinte ugyanazt a színpadképet látjuk a jelenet kezdetétől

a végéig, néhányan a színpad elején állnak egy sorban, és így mondják el a szövegeiket. Persze nem tett volna jót a koncepciónak a „túlrendezés”, a szereplők túlmozgatása, de így már-már felolvasószínházi pillanatokat láthattunk, csak éppen szöveggönyvek nélkül.

A könnyen széteső, fából készült díszlet nem mindenhol tűnik indokoltnak, helyenként takarja a szereplőket, bizonyos elemei csak háttérül szolgálnak, nem vonódnak bele a játékba, így nem lesznek szerves részei az előadásnak. A színpad jobb szélén helyezkedik el a család háza, melynek a nézőtér felől is deszkák jelképezik a falát, ezektől néha takarásba kerül az, ami a házban történik. Az egyébként is stilizált díszletben ez a fal akár elhagyható lehetett volna. Ugyanakkor szépen jelképezi instabilitásával, a lécek letöréseivel, szétesésével a bizonytalanságot, a védtelenséget. Látunk keresztet, zsidócsillagot, jelképesen azt, hogyan tud egymás mellett békében meglenni ez a sokféle népség.

Cári Tibor zenéje érzékletesen húzza alá a színpadon történeteket, a klezmer dallamok kellemes atmoszférát teremtenek a darabhoz, segítenek belehelyezkedni a történetbe. Ezzel szemben a kórusok kissé nehezen értelmezhetők. A hátulról fel-felbukkanó tömeg musicalszerű megjelenései és zenei megszólalásai kontrasztban állnak az előadás és a drámaszöveg egyszerűségében rejlő varázsával. Mintha nagyívűvé próbálná tenni, de így idegenek maradnak ezek a jelenetek az előadás világától.

A tömegmozgatás máshol is nehezen egyeztethető az egyébként használt kisrealista játékstílussal. A falugyűlés alatt például a színpad két szélén ül Bözödújfalusi népe, és együtt nézik, hogy mi történik középen, ahol a „fontos” jelenet zajlik. Nem életszerű a viselkedésük, nem önálló egyéniségek, hanem egy statiszta csapat, akik egyszerre idenéznek, odanéznek, kijönnek, bemennek. Ezzel a fajta stilizált tömeghasználattal is lehet persze élni, de annyira nem volt precíz és pontos a közös jelenlétük, ezáltal valahol megrekedtek a két játékstílus között.

A dráma végén a bözödújfalusi szombatosokat a zsidókkal együtt elviszik a marosvásárhelyi gettóba, ahonnan a plébános próbálja kiszabadítani őket a deportálásuk előtt, hiszen már mind megkeresztelkedtek. Sára monológjával zárul az előadás, melyből megtudhatjuk, hogy harminc évvel később víztározó épült a falu helyére, kitelepítették az embereket, és mindent elárasztottak vízzel. Én a magam a részéről, nem erdélyiként, ezt a történetet ismertem Bözödújfaluról. Hogy pár éve még kilógtak a templomtornyok a víz alól. Rendkívül izgalmas, hogy miért pont ott épült meg ez a víztározó, és hogyan lehet elárasztani egy egész falut. Kicsit hiányoltam, hogy erről

nem szolt a dráma, épp csak lezárásként megemlítik a végén. Talán ez a hiányérzet egy második részért kiált.

Nem lehet elmenni a mellett a tény mellett, hogy egy erdélyi drámaíró tollából egy erdélyi történelmi dráma született, mely egy erdélyi színházban bemutatásra került. Fontos esemény, ezek a körülmények már önmagukban hordoznak valamiféle sikert, ünnepélyességet, hogy ez így létrejöhetett. Ugyanakkor nem egy összeborulás, „ősturáni szittyavér” sajnálkozást láthattunk, hanem egy önróniával bíró történetet, ami unikális, különleges, és ezért azt feltételezem, hogy nemcsak erdélyi színpadon lenne képes megtalálni a helyét.

Szereplők: Kovács Márta – B. Fülöp Erzsébet; Kovács Sámuel, a fia – Varga Balázs; Kovács Sára, a lánya – Kiss Bora; Kovács Mózes, a férje – Henn János; Ráduly István, plébános – Bartha László Zsolt; Demény Ferenc, tanító – Galló Ernő; Geréb Kálmán, falubíró – Nagy István; Péter Ödön, unitárius lelkész – Kovács Botond; Péter Éva, a felesége – Nagy Dorottya; Péter Gizella, a lánya – Gecse Ramóna; Kónya, csendőrtiszt – Tollas Gábor; Pintér, csendőrtiszt – Ördög Miklós Levente; Botskor Lóránt, csendőrparancsnok – Meszesi Oszkár; Nicolaus Schröder, Gestapo-tiszt – Korpos András; Bürger, fogoly – Adorjáni Nagy Zoltán; Rosenfeld, fogoly – Bálint Örs; Első zsidó – Renczés Viktória; Második zsidó – Ferenczi H. István; Harmadik zsidó – Szabó Fruzsina; Első csendőr – Kiss Péter; Második csendőr – Kovács Norbert; Falubeliek, zsidók – Adorjáni Nagy Zoltán, Balázs Hunor, Bálint Örs, Ferenczi H. István, Csiki Roland-Ádám, Kiss Eszter, Kiss Péter, Kovács Norbert, Pintér Janka, Póra Jácinta, Renczés Viktória, Soós Máté Bátor, Szabó Fruzsina, Szélyes Boróka, Szilágyi Orsolya, Timár Csenge-Mária. Zenészek: Kostyák Márton (nagybőgő), Makkai István (klarinét), Sipos Péter (hegedű), Leon Zsolt (brácsa), Málnási Zoltán (ütőhangszerek).

Rendező: Sebestyén Ába. Zeneszerző: Cári Tibor. Dízlettervező: Sós Beáta. Jelmeztervező: Hatházi Rebeka. Light designer: Majoros Róbert. Rendezőasszisztens: Talán Vanda. Ügyelő: Szakács László. Súlyó: Tóth Katalin. November 15., szerda, 19:00 óra (ősbemutató).